

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Власенко В. М. (Суми), канд. іст. наук;
Дегтярьов С. І. (Суми), канд. іст. наук;
Король С. М. (Суми), канд. політ. наук;
Куліш А. М. (Суми), д-р юрид. наук;
Лобко Н. В. (Суми), канд. іст. наук;
Нестеренко В. А. (Суми), канд. іст. наук;
Піскун В. М. (Київ), д-р іст. наук;
Рамач Я. (Нові Сад, Сербія), д-р іст. наук;
Семенов В. М. (Суми), канд. наук з держ. упр.;
Теліженко Л. В. (Суми), д-р філософ. наук.

Видання рекомендоване до друку рішенням вченої ради
юридичного факультету Сумського державного університету
(протокол № 8 від 02.04.2015 р.)

Суспільно-політичні процеси на українських землях: історія, проблеми, перспективи : зб. матер. III Всеукр. наук.-практ. конф. : у 2 част. (Суми, 17 квітня 2015 р.) / ред. колегія : В. М. Власенко, С. І. Дегтярьов, С. М. Король та ін. – Суми : Сумський державний університет, 2015. – Ч. 1. – 116 с.

До збірника увійшли наукові статті та повідомлення викладачів, студентів, учених та аспірантів ВНЗ і наукових установ, виголошені в рамках III Всеукраїнської науково-практичної конференції «Суспільно-політичні процеси на українських землях: історія, проблеми, перспективи» (Посвідчення УкрІНТЕІ № 758 від 12 грудня 2014 р.), присвяченої актуальним питанням суспільно-гуманітарних наук.

**ПОГЛЯДИ ВИЩИХ УРЯДОВЦІВ НІМЕЧЧИНИ ЩОДО
ОКУПАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ НА ТЕРИТОРІЇ СРСР***

Напередодні війни з СРСР різні нацистські урядовці висловлювали думки щодо майбутньої окупаційної політики. Та все ж найбільшим знавцем «східного простору» в Німеччині вважався Альфред Розенберг. Від 1927 р. він висловлював різні пропозиції по «зміцненню» кордонів у Східній Європі. Очолюване ним Бюро зовнішньої політики постійно аналізувало ситуацію в тих чи інших країнах та на міжнародній арені і давало рекомендації керівництву нацистської партії. Ідеї Розенберга полягали у використанні міжнаціональних суперечностей у Радянському Союзі для подальшого розчленування його території. Важлива роль при цьому відводилася українцям, які мали відігравати роль союзників Німеччини для противаги Польщі і Росії. У меморандумах підготовлених навесні 1941 р. Розенберг пропонував вжити заходів по піднесенню національної свідомості та рівня освіти українців, надання їм самостійності з можливістю створення власної держави і збільшення її території.

Автором іншої концепції політики на сході був Генріх Гімmlер. 28 травня 1940 р. він подав фюреру доповідну записку «Деякі міркування про поведження з місцевим населенням східних областей», яка отримала схвалення. Як і Розенберг, Гімmlер підкреслював зацікавленість у дезінтеграції Радянського Союзу. Стосовно окремих народів тут говорилося про неприпустимість їх об'єднання, збільшення, тим більше, піднесення національної свідомості й культури. Звідси – непотрібність вищої освіти, а достатність лише чотирирічних шкіл і т.д.

Можливо, у період 1940 – початку 1941 рр. Адольф Гітлер ще остаточно не визначився у питанні політики на сході через зайнятість західним політичним вектором, тому приймав від підлеглих різні пропозиції, схвалюючи й ті, й інші. Принаймні, ідеї Розенберга спочатку не відкидалися. Про це свідчить той факт, що у процесі розробки плану «Барбаросса» 18 грудня 1940 р. Гітлер дав такі керівні інструкції: «Всю територію Росії слід поділити на ряд держав з власними урядами, які готові укласти з нами мирні угоди...». Фюрер говорив про складність цього завдання,

*Робота здійснена в рамках виконання фундаментального дослідження №0115U000677 «Історичний розвиток порубіжжя Північно-Східної України як засіб конструювання загальнонаціональної моделі історичної пам'яті».

необхідність знищення єврейсько-більшовицької інтелігенції та відмову від використання старої буржуазно-аристократичної інтелігенції з емігрантів, уникнення заміни більшовицької Росії націоналістичною державою. Головне, на його думку, полягало у швидкій організації «соціалістичних» державних утворень, залежних від Німеччини. Військові, на думку фюрера, з цими складними завданнями впоратися не могли. У зв'язку з цим до проекту директиви були внесені зміни: йшлося про функціонування імперських комісарів, політичне завдання яких полягало у швидкому формуванні нових державних утворень, а оперативний тил сухопутних військ обмежувався.

Частина високопоставлених військових поділяли погляди Розенберга і активно співпрацювали з очолюваним ним Міністерством у справах східних окупованих територій, як на етапі планування війни з СРСР, так і в її ході. Наприклад, Йодль і Верлімонт від імені вермахту брали участь у засіданнях міністерства Розенберга. У свою чергу представники його міністерства були присутні на засіданнях ОКХ і ОКВ. Неодноразово Розенберг зустрічався з Канарісом, який ще напередодні війни підтримував зв'язки з українськими емігрантськими колами, Браухічем та Редером. Перед нападом на СРСР представники рейхсміністерства Розенберга були направлені в штаби створених трьох груп армій для безпосередньої координації дій у політичних питаннях. Координація зусиль здійснювалася також по лінії відділів пропаганди вермахту та зазначеного міністерства.

Таким чином, окупаційний режим на території СРСР мав свої відмінності від окупованих Німеччиною країн Західної Європи. Головна з них полягала в тому, що для його здійснення спеціально створювалася цивільна адміністрація, тоді як зона діяльності адміністративних органів вермахту обмежувалася.